

Nr 35.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om arbetstiden vid automatisk tillverkning av fönsterglas m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1936.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

lag om arbetstiden vid automatisk tillverkning av fönsterglas m. m. samt lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning,

dels ock inhämta riksdagens yttrande beträffande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 antaget förslag till konvention angående arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Östen Undén.

Förslag

till

Lag

om arbetstiden vid automatisk tillverkning av fönsterglas m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag äger tillämpning å arbete för tillverkning av fönsterglas eller av annat glas som allenast beträffande dimensionerna skiljer sig från fönsterglas, därest arbetet bedrivs med tillhjälp av automatiska maskiner och fortgår utan avbrott jämväl under sön- och helgdagar.

2 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är sådant till sådant, varå denna lag äger tillämpning.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant åskar eller domstolen finner det nödigt; och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning, än som i första stycket avses, har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

3 §.

1 mom. Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre sammanlagd tid, än att arbetstiden, raster oräknade, för en tidrymd av högst fyra veckor motsvarar 42 timmar i veckan.

2 mom. Tillika skall iakttagas,

- a) att arbetet skall bedrivas med minst fyra skiftlag;
- b) att varaktigheten av ett arbetsskift ej må överskrida 8 timmar; samt
- c) att vilotiden mellan två skift för samma skiftlag icke må understiga 16 timmar; dock att denna tidrymd, i den mån så finnes nödigt, må förkortas vid tiden för den periodiska växlingen av skiftlagens timplan.

4 §.

Har natur- eller olyckshändelse, oväntad utevaro av en eller flera medlemmar av ett skiftlag eller annan oförutsedd omständighet vållat väsentlig rubbning i ett glasbruks drift eller ock medfört överhängande fara för sådan rubbning eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete utöver

tid, som anges i 3 § 1 mom. och 2 mom. b), samt utan iakttagande av den i 3 § 2 mom. c) stadgade vilotid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill söks hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

5 §.

Rörande arbetares användande till arbete enligt 4 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande kalendervecka göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställles av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock föreskriva, att anteckning om övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits.

Arbetarna äga rätt att genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen.

Beslut av arbetsrådet enligt 4 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammes datum.

6 §.

Angående arbetsrådets behandling av ärenden enligt denna lag skola i tillämpliga delar gälla bestämmelserna i 9 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning.

7 §.

1 mom. Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

2 mom. Å arbetsställe skola å lämplig plats finnas anslagna ej mindre denna lag än även arbetstidsschema, angivande när arbetet börjar och slutar för varje skiftlag.

8 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Är arbetaren under aderton år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i

denna paragraf förmåles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

9 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 4 §, eller att iakttaga vad enligt 5 § eller 7 § 2 mom. åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 5 §, straffes med dagsböter, ej under fem.

10 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

11 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

Förslag

till

Lag

**angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om
arbetstidens begränsning.**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens be-
gränsning skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Denna lag — — — här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som — — — — —

— — — — — eller badinrättning,

k) sådant arbete i hotell-, restaurang eller kaféerörelse, som är att hänföra
till allmänhetens direkta betjänande,

l) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans
bostad,

m) arbete, som omförmäles i lagen om arbetstiden vid automatisk tillverk-
ning av fönsterglas m. m.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 31 januari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORESS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMÄN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för utrikes- och justitiedepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

Utredning har sedan någon tid pågått rörande upptagande i svensk lagstiftning av bestämmelserna i ett å den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1934 antaget förslag till konvention angående *arbets-tiden i automatiska fönsterglasbruk*. Jag anhåller nu att få anmäla denna fråga.

Förslaget i allmänhet.

Konventionens innehåll.

Konventionen äger tillämpning å personer, som i varandra avlösande skift arbeta med nödvändigtvis kontinuerliga förrättningar i fönsterglasbruk, vilka med tillhjälp av automatiska maskiner framställa fönsterglas eller annat glas med samma egenskaper och skiljande sig från fönsterglas allenast i avseende å tjocklek och övriga dimensioner. Såsom nödvändigtvis kontinuerlig är att anse varje förrättning, som med hänsyn till den automatiska och kontinuerliga tillförseln av smält glas och maskinernas gång nödvändigtvis måste utföras utan avbrott vid någon tid på dagen eller natten eller i veckan (art. 1).

De personer, å vilka konventionen äger tillämpning, skola sysselsättas enligt ett system, som innebär användande av minst fyra skiftlag. Arbetstiden må icke i medeltal överskrida 42 timmar i veckan, och skall nämnda medeltal beräknas med hänsyn till en tidrymd av högst fyra veckor. Ett arbetsskift får icke räcka längre än 8 timmar. Ett och samma skiftlag skall mellan arbets-skiften åtnjuta en vilotid av minst 16 timmar; dock att, där så är nödigt, den sålunda bestämda tiden må förkortas vid den periodiska växlingen av skiftlagens timplan (art. 2).

I den mån så är nödvändigt till undvikande av allvarlig rubbning av företags normala drift kunna avvikelser göras från reglerna om arbets- och vilotid i fall av inträffad eller hotande olyckshändelse, i fall trängande arbete måste utföras å maskiner eller andra driftsinrättningar, i fall av »force majeure» samt för att möta oförutsedd frånvaro av en eller flera medlemmar av ett skiftlag. För de övertidstimmar, som i dylika fall utgjorts, skall lämplig

gottgörelse givas på sätt som bestämmes i den nationella lagstiftningen eller genom avtal mellan vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer (art. 3).

För att underlätta en effektiv tillämpning av konventionen åläggas arbetsgivarna vissa skyldigheter. Arbetsgivare bör sålunda medelst anslag, anbragta på i ögonen fallande sätt inom anläggningen eller på andra lämpliga ställen, eller på annat av vederbörande myndighet godkänt sätt tillkännagiva de tider då arbetet för varje skiftlag börjar och slutar. Han bör vidare, sedan timplanen tillkännagivits, icke förändra densamma utan meddelande därom på sätt vederbörande myndighet godkänt. Slutligen bör han i en liggare anteckna alla övertidstimmar, som utgjorts i förut omnämnda undantagsfall, ävensom den därför givna gottgörelsen (art. 4).

Konventionen träder i kraft 12 månader efter det ratifikationer från två medlemmar av internationella arbetsorganisationen registrerats av nationernas förbunds generalsekreterare. Därefter träder konventionen i kraft för varje medlem 12 månader från den dag, då dess ratifikation registrerats (art. 6).

Svensk översättning av konventionen torde få fogas såsom bilaga (*Bilaga B*) till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Konventionen har hittills ratificerats endast av Norge.

Gällande bestämmelser.

Enligt lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning må arbetsgivare i regel icke använda arbetare till arbete under mer än 48 timmar i veckan, därvid tillika skall iakttagas att arbetstiden per dygn icke överstiger 9 timmar. Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må dock annan arbetstid tillämpas, om därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan. Från dessa i 4 § upptagna huvudregler medgiver emellertid lagen åtskilliga undantag, bland annat för arbete som bedrives med tre skiftlag. Finnes sådant arbete på grund av synnerliga skäl böra fortgå jämväl under sön- och helgdagar, må enligt 5 § 2 mom. arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva därför erforderligt undantag. Rörande den närmare innebörden av lagens övriga undantagsbestämmelser hänvisar jag till 5—7 och 10 §§ i lagen.

Förberedande behandling av frågan.

Innan konventionsförslaget antogs behandlades frågan förberedelsevis på arbetskonferensens nästföregående sammanträde. Till grund för denna behandling låg en av internationella arbetsbyrån år 1933 avgiven rapport. Av denna framgick bland annat, att, medan fönsterglas tidigare framställdes medelst blåsning för hand, detta förfaringssätt under senare år alltmera fått vika för andra metoder, enligt vilka det smälta glaset med maskin drages ut till en skiva, som under dragningen avkyles. Dessa metoder anses av tekniskt-ekonomiska skäl kräva, att arbetet bedrives kontinuerligt. Emellertid förekommer inom så kallade automatiska fönsterglasbruk även åtskilligt arbete,

vari avbrott utan olägenhet kan ske. Det kontinuerliga arbetet, vilket givetvis måste uppdelas i skift, har för arbetarna medfört natt- och söndagsarbete, å olika tider på dygnet infallande arbetsvila samt ofta även förlängd sammanlagd arbetstid. Det minskade behovet av mänsklig arbetskraft har även medfört en betydande arbetslöshet bland glasbruksarbetarna. I rapporten meddelades vidare, att vid tiden närmast före rapportens avgivande de ledande fönsterglasproducerande länderna, tillhörande arbetsorganisationen, voro i nu nämnd ordning Belgien, Tjeckoslovakien, Tyskland och Frankrike, samt att skiftarbetet i de automatiska fönsterglasbruken i olika länder var anordnat efter i huvudsak tre skilda system, ett med 56, ett med 48 och ett med 42 timmars genomsnittlig arbetsvecka. 56 timmars arbetsvecka tillämpades vid sammanlagt 220 maskiner i åtskilliga länder, bland andra Tjeckoslovakien och Tyskland. 48-timmarsvecka förekom i Sverige och några andra länder vid tillhoppa 23 maskiner. I Belgien, Frankrike och Norge tillämpades 42-timmarsvecka vid sammanlagt 243 maskiner, därav i Belgien vid 202 maskiner. I Belgien och Frankrike var dock endast för vissa av de i den kontinuerliga driften sysselsatta arbetarna arbetstiden begränsad till 42 timmar i veckan. Där sådan begränsning var införd, tillämpades ett system av fyra 8-timmarsskift med en regelbunden rast av 24 timmar för varje arbetare mellan två på varandra följande skift. I de fall åter, där arbetstiden översteg 42 timmar i veckan, tillämpades treskiftssystem av ett flertal olika typer.

Efter arbetskonferensens förberedande behandling utsände arbetsbyrån till de olika regeringarna ett frågeformulär i ämnet. Formuläret remitterades för vårt lands vidkommande för yttrande till delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, som i sin tur inhämtade yttranden från socialstyrelsen, kommerskollegium, arbetsrådet, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige. Av de i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutningarna tillstyrkte endast arbetsrådet och landsorganisationen en internationell begränsning av arbetstiden vid de automatiska fönsterglasbruken, därvid arbetsrådet föreslog en begränsning av arbetstiden till 48 timmar i veckan samt landsorganisationen förordade införandet av ett 4-skiftsystem med 7-timmarsskift och 42 timmars arbetsvecka. För egen del tillstyrkte delegationen en reglering, innebärande i huvudsak en begränsning av arbetstiden till högst 48 timmar per vecka och 8 timmar per skift.

Ur berörda yttranden må följande här återgivas.

Socialstyrelsen erinrade, att styrelsen i ett tidigare yttrande över internationella arbetsbyråns rapport föreslagit, att de med smältning och dragning sysselsatta arbetarna skulle omfattas av en ifrågasatt reglering samt att därvid de för synnerligen stark hetta utsatta arbetarna borde hava arbetstiden begränsad till 6 timmar per skift och 36 timmar per vecka med ett hoppande skift, medan för övriga arbetare 8-timmarsskift och hoppande skift, så att arbetstiden bleve 48 timmar per vecka, kunde godtagas. Nämnda yttrande hade avgivits med stöd av iakttagelser och rön från tidigare inspektionsbesök av chefen för socialstyrelsens arbetarskyddsbyrå vid landets båda automatiska fönsterglasbruk i Glava och Oxelösund. Vid tiden för dessa besök hade

temperaturen vid ugnarna på grund av hög yttertemperatur samt otidsenliga avskärnings- och utsugningsanordningar varit abnormt hög och vållat där sysselsatta arbetare stort obehag. Vid senare besök av nämnde byråchef i Oxelösund hade emellertid de hygieniska förhållandena på arbetsplatsen befunnits avsevärt förbättrade. Även vid Glava glasbruk hade enligt uppgift av yrkesinspektören i sjunde distriktet olägenheten av den starka hettan till stor del eliminerats genom ugnens avskärmning och tillförsel av frisk luft. Vid båda dessa arbetsplatser torde dessutom möjligheter föreligga att i än högre grad förbättra arbetsförhållandena vid ugnarna. På grund därav syntes icke erforderligt att för våra svenska anläggningars vidkommande påyrka ett införande av fyra skift per dygn.

Arbetsrådet fann det framgå av internationella arbetsbyråns rapport, att de väsentliga skälen till den föreslagna regleringen vore att söka i dels den stora arbetslöshet, som drabbat arbetarna inom fönsterglasindustrin till följd av denna industris övergång till s. k. automatisk drift, dels ock dessa arbetares önskan att erhålla förbättrad söndagsledighet. Man kunde icke undgå att fråga sig, varför internationella arbetsorganisationen begränsat sin aktion för berörda i och för sig behjärtansvärda och från social synpunkt välmotiverade syften till att avse allenast den automatiska fönsterglasindustrin, då liknande förhållanden rådde på åtskilliga andra håll. Ledamöter av arbetsrådet hade för utredning i ärendet besökt Oxelösunds glasbruk och därvid icke iakttagit några särskilt ogynnsamma arbetsförhållanden annat än vid smältugnen, där en stark hetta varit rådande. Med hänsyn till arbetstidsförhållandena inom de båda svenska fönsterglasbruken i Glava och Oxelösund, sådana dessa förhållanden sannolikt komme att gestalta sig från och med år 1934, kunde emellertid en internationell begränsning av arbetstiden till 48 timmar i veckan anses önskvärd.

Från arbetsrådets yttrande anmälde herrar Holmström och Bergman *avvikande mening* i vad yttrandet icke överensstämde med landsorganisationens förutberörda i ärendet avgivna yttrande.

I sitt svar på frågeformuläret anförde *svenska regeringen* i huvudsak följande.

Genom en konvention borde regleras sättet för beredande av vila och skiftväxling i automatiska fönsterglasbruk, varmed kunde förstås anläggningar för tillverkning av fönsterglas, där glasskivan medelst maskinell anordning utdroges från den smälta glasmassan och denna procedur måste fortgå kontinuerligt utan uppehåll för sön- och helgdagar. Konventionen borde omfatta alla nödvändigtvis kontinuerliga arbeten och samtliga därmed sysselsatta personer, för såvitt de ej intoge en ledande ställning eller beklädde en förtroendepost.

Arbetstiden borde begränsas till 42 timmar per vecka, beräknat för en period av fyra veckor. Arbetstiden för varje skift borde vara högst 8 timmar med en vilotid mellan skiften av minst 24 timmar. Antalet skift borde vara 4.

I den mån så vore nödvändigt för att undvika allvarlig rubbning av företagets normala drift borde dock förlängning av arbetstiden medgivnas vid inträffad eller hotande olyckshändelse, för trängande arbeten i avseende å maskiner eller redskap samt i fall av »force majeure».

Några bestämmelser rörande löneförhöjning för övertidsarbete eller för arbete under söndagar och allmänna fridagar borde icke intagas i konventionen, utan borde frågor därom regleras genom kollektivavtalen.

För underlättande av konventionens tillämpning och kontrollen därå borde föreskrivas åtgärder, innebärande anslående av ett tidsschema, angivande av raster i tidsschemat samt förande av anteckningar om övertidsarbete.

Å arbetsorganisationens konferens år 1934 antogs konventionsförslaget med 87 röster mot 28. Av de svenska ombuden biträdde regeringsombuden och arbetarombudet förslaget medan arbetsgivarombudet röstade mot det samma.

Över konventionsförslaget avgavs sedermera utlåtande av *delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet*, som förklarade sig icke kunna förorda en ratificering för Sveriges del av förslaget, samt såsom skäl härför anförde i huvudsak följande.

Arbetsförhållandena i de automatiska fönsterglasbruken vore ej mer pressande än inom en del andra verksamhetsområden med kontinuerlig drift, och ej heller kunde det med fog göras gällande, att arbetslösheten inom nämnda industrigren saknade motstycken på andra håll. Antalet arbetare, som i fönsterglasbruken sysselsattes med nödvändigtvis kontinuerligt arbete, vore för övrigt så litet att deras utökande med ett fjärde skiftlag icke kunde utöva någon avsevärd verkan till arbetslöshetens minskande. Ett införande av fyrskiftsystem med 42 timmars arbetsvecka inom den automatiska fönsterglasindustrien skulle också kunna få vittgående konsekvenser, särskilt givetvis för industrier med kontinuerlig drift. En eventuell lösning av den tillika på dagordningen stående frågan om fyrtiotimmarsveckan komme att göra den nu föreslagna reformen överflödig.

För det fall konventionens bestämmelser emellertid skulle införlivas med svensk lagstiftning föreslog delegationen, att konventionens innehåll måtte upptagas i en särskild lag.

Mot delegationens yttrande anmäldes *reservation* av herr E. Johanson, som ansåg att delegationen bort förorda Sveriges anslutning till konventionen.

Genom proposition (nr 84) till 1935 års riksdag anhöll Kungl. Maj:t om riksdagens yttrande angående, bland annat, nu ifrågakvarande konvention. I det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 8 februari 1935 framhöll jag, att enligt min mening skäl syntes tala för en begränsning av arbetstiden vid de automatiska fönsterglasbruken i huvudsaklig överensstämmelse med vad i konventionsförslaget stadgades. Då emellertid spørgsmålet om genomförandet av den för ratifikation av förslaget erforderliga lagstiftningen ännu befunne sig i allenast förberedande skick ansåg jag mig icke för det dåvarande kunna tillstyrka konventionens ratificering.

Riksdagen meddelade sitt beslut i skrivelse, nr 87, varav framgick, att riksdagen anslutit sig till den av mig uttalade uppfattningen, att konventionen för det dåvarande icke borde ratificeras.

Socialstyrelsens förslag.

Den 8 februari 1935 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att inkomma med utredning och förslag rörande de nya eller ändrade författningsbestäm-

melser, som kunde bliva erforderliga därest Sverige anslöte sig till konventionen.

Till fullgörande av detta uppdrag anförde *socialstyrelsen* i en den 15 oktober 1935 till socialdepartementet inkommen skrivelse följande.

Styrelsen har till en början tagit under överbäggande, huruvida konventionsförslagens bestämmelser kunde infogas i någon redan gällande författning, med vilken de kunde anses äga samband. De författningar, som härvid kunna ifrågakomma, torde endast vara lagen om arbetstidens begränsning och lagen om arbetarskydd. Det synes emellertid styrelsen, som om föreskrifter av så speciell natur som de i konventionsförslaget avsedda icke lämpligen böra intagas i någon av de båda nämnda lagarna, vilka hava en mera allmän räckvidd.

Att intaga bestämmelserna i en administrativ författning, som skulle utfärdas av Kungl. Maj:t med stöd av 7 § 1 mom. arbetarskyddslagen, synes ej heller kunna förordas. Detta lagrum åsyftar utfärdande av närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpning av 3 § samma lag i avseende å visst slag av sysselsättning eller användande av visst slag av maskin, redskap eller arbetslokal. Berörda 3 § stadgar skyldighet för arbetsgivare att iakttaga allt, som i avseende å arbetslokaler, maskiner och redskap eller eljest med hänsyn till arbetets natur skäligen kan anses av nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet. Konventionsförslagens bestämmelser torde emellertid knappast i första hand vara tillkomna i syfte att bereda skydd mot olycksfall och ohälsa i arbetet, och fog för utfärdande av sådana närmare föreskrifter, som avses i 7 § 1 mom. arbetarskyddslagen, torde därför icke kunna anses föreligga.

Endast den utvägen synes alltså stå till buds, att de i konventionsförslaget angivna bestämmelserna utfärdas i form av en särskild lag; och får styrelsen i sådant syfte avgiva följande

Förslag

till

Lag angående arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å sådant nödvändigtvis utan avbrott, jämväl under sön- och helgdagar fortgående arbete med regelbunden skiftindelning, som bedrivs i fönsterglasbruk, vilka med tillhjälp av automatiska maskiner framställa fönsterglas eller annat glas med samma egenskaper, som skiljer sig från fönsterglas allenast i avseende å dimensionerna.

2 §.

1. Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete, som i denna lag avses, under längre sammanlagd tid, än att arbetstiden, raster oräknade, för en tidrymd av högst fyra veckor motsvarar 42 timmar i veckan.

2. Tillika skall iakttagas,

- a) att arbetet skall bedrivas med minst fyra skiftlag;
- b) att varaktigheten av ett arbetsskift ej må överskrida åtta timmar; samt
- c) att vilotiden mellan två skift för samma skiftlag icke må understiga sexton timmar; dock att denna tidrymd, i den mån så finnes nödigt, må förkortas vid tiden för den periodiska växlingen av skiftlagens timplan.

3 §.

Beträffande arbete, som avses i denna lag, skola i övrigt, i den mån de ej äro stridande mot nämnda lag, bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

Över socialstyrelsens förslag hava efter remiss *yttranden* avgivits av kommerskollegium, arbetsrådet, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige.

Kommerskollegium har förklarat sig instämma i det förutberörda av svenska arbetsgivareföreningen till delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet avgivna yttrandet, vari uttalades, att arbetstidens längd, dess förläggning och raster borde i likhet med övriga frågor rörande industrins arbetsförhållanden bliva föremål för frivillig överenskommelse mellan arbetsgivarna och arbetarna eller dessas organisationer och sålunda icke regleras vare sig genom internationell eller nationell lagstiftning samt att en särlagstiftning för den automatiska fönsterglasindustrin så mycket mindre vore erforderlig som det manuella arbetet inom densamma vore inskränkt till ett minimum och arbetarnas uppgift numera till stor del endast innefattade s. k. passningsarbete.

Kollegium har vidare funnit tveksamt, huruvida icke den föreslagna åtgärden skulle åtminstone för något av de svenska företagen medföra en starkare ekonomisk belastning än som rimligen kunde uthärdas. Vid övergång till 4-skiftsystem måste nämligen arbetsstyrkan ökas, vilket i sin tur medförde ökade krav på bostäder, i vilka företagen måste investera kapital. De ökade utgifter för arbetslöner, som uppstode i samband med att kompensation genomfördes för den nedsatta arbetstiden, fördyrade produktionen. Redan nu låge tillverkningskostnaderna i vissa konkurrerande länder avsevärt under de svenska. Även vid ett internationellt genomförande av den föreslagna lagstiftningen torde denna skillnad i tillverkningskostnad ökas till Sveriges nackdel, enär i denna industri lönenivån i vårt land torde vara högre än i de viktigare konkurrentländerna.

Slutligen har kollegium framhållit olägenheterna av att genom lagstiftning införa 4-skiftsprincipen i ett enskilt fall sådant som detta. De motiv, som anfördes för reformens genomförande vid de automatiska fönsterglasbruket, torde med lika fog kunna göras gällande för åtskilliga andra industrier, t. ex. järnhanteringen. Det ena av de inom landet arbetande automatiska fönsterglasbruket dreves av Oxelösunds Järnverks aktiebolag, vars huvudrörelse representerades av masugnsdrift. Om den föreslagna åtgärden genomfördes, syntes den därför med all sannolikhet komma att införa ett allvarligt orosmoment på arbetsmarknaden.

Beträffande det av socialstyrelsen utarbetade lagförslaget hade kollegium inga erinringar att framställa.

Arbetsrådet har funnit bestämmelserna i 1 och 2 §§ i socialstyrelsens förslag vara avfattade i överensstämmelse med konventionen. Ur formell synpunkt föranledde desamma ingen erinran. Däremot bleve icke övriga i samband med den nya lagstiftningen uppkommande frågor på tillfredsställande sätt reglerade genom den i förslagets 3 § intagna hänvisningen till bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning. Ett klarare fixerande av de bestämmelser i sistnämnda lag, vilka fortfarande skulle gälla för nu ifrågasatt arbete, vore av behovet påkallat. Bland annat borde, antingen i den ifråga-

sätta nya lagen eller i särskild lag, meddelas bestämmelser angående arbetsrådets skyldighet att taga befattning med tillämpningen av den nya lagen. Därjämte syntes i lagen om arbetstidens begränsning böra införas en hänvisning av innehåll, att angående arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk föreskrifter funnes meddelade i särskild lag.

Arbetsgivareföreningen har inledningsvis uttalat sig i överensstämmelse med det av föreningen i ämnet tidigare avgivna, av kommerskollegium åbropade yttrandet. Därefter har föreningen anfört bland annat följande.

Vi vilja erinra om, att arbetarna vid nu pågående avtalsförhandlingar för de till arbetsgivareföreningen anslutna fönsterglasbruken, Glava Glasbruks A. B. och Oxelösunds Järnverksaktiebolag, påyrkat genomförande för samtliga arbetare av 42 timmars arbetsvecka jämte höjning av lönerna som kompensation för den föreslagna förkortningen. Arbetsgivarna hava med hänsyn till det ogynnsamma prisläget för fönsterglas — en sänkning har ägt rum under år 1935 med i genomsnitt cirka 15 procent — yrkat nedsättning av nu utgående löner. Skulle arbetarnas framställning bifallas beträffande det skiftarbete som lagförslaget omfattar, skulle detta medföra avsevärt ökade omkostnader i arbetarlöner och nyinvestering av kapital för bostäder. Vid nuvarande indelning i 3-skiftsystem sysselsätts sålunda vid Glava 68 skiftarbetare. Vid en övergång till 42 timmars arbetsvecka med 4-skiftssystem skulle erfordras 80 arbetare. Detta skulle medföra en ökad årlig kostnad i fråga om avlöning och naturaförmåner med 28,200 kronor, varjämte komme en årlig kostnad för ränta å investerat kapital och underhåll av bostäder med 2,800 kronor eller tillhoppa 31,000 kronor. Vid Oxelösund sysselsätts vid nuvarande indelning i 3-skiftssystem 59 skiftarbetare. Vid 4-skiftssystem skulle erfordras 79 arbetare. Detta skulle medföra en ökad årlig kostnad i fråga om avlöning med 70,000 kronor, varjämte komme en årlig kostnad för ränta å investerat kapital för nybyggnad av bostäder med 6,400 kronor eller tillhoppa 76,400 kronor. Kapitaliseras dessa ökade årliga kostnader efter en räntesats av 6 procent, erhålles för Glava ett belopp av 516,000 kronor och för Oxelösund ett belopp av 1,273,000 kronor. Mot denna ökning av kostnaderna svarar icke någon som helst ökning av produktionskapaciteten. De av en lag betingade högre kostnaderna skulle därför medföra en motsvarande minskning av anläggningarnas värde. En övergång från 3-skifts- till 4-skiftssystem skulle följaktligen medföra en avsevärd produktionsfördyring, vilket med hänsyn till den knappa vinstmarginal, med vilken bruken för närvarande arbeta, skulle medföra utomordentliga svårigheter att upprätthålla driften.

I detta sammanhang må även framhållas den försvagade ställning, som fönsterglasindustrin vid ett genomförande av 4-skiftssystemet skulle erhålla gentemot utlandet. Å den svenska marknaden avsätts för närvarande per år cirka 260,000 lådor fönsterglas. Härav importeras cirka 20 procent, huvudsakligen från Belgien, där tillverkningskostnaderna på grund av lägre arbetslöner samt billigare råmaterial och bränsle ligga cirka 40 procent under de svenska tillverkningskostnaderna. Skulle de svenska brukens produktionskostnader ökas, kan en avsevärd stegring av importen befaras. Följden härav skulle sannolikt bli att Glava Glasbruk, som på grund av sitt geografiska läge arbetar under särskilt ogynnsamma ekonomiska betingelser, finge nedlägga driften.

På grund härav avstyrka vi bestämt varje nyreglering genom lag av arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.

Landsorganisationen, som i ärendet rådgjort med styrelsen för grov- och fabriksarbetareförbundet, har förklarat sig icke hava något att erinra mot socialstyrelsens lagförslag.

Departements-
chefen.

Skälen för att förslag framlagts till en internationell reglering av arbetstiden vid automatiska fönsterglasbruk, innebärande huvudsakligen 4-skiftsin- delning samt arbetstidens minskning till 42 timmar i veckan, utgöras av de olägenheter, som övergången till maskinell, kontinuerlig drift inom fönster- glasindustrien vållat dess arbetare. I främsta rummet avser ökningen av antalet skift samt arbetstidsförkortningen att något minska och i övrigt bereda kompensation för olägenheter, som det hittills tillämpade skiftarbetet medfört, såsom natt- och söndagsarbete samt till olika delar av dygnet för- lagda raster. En annan betydande olägenhet, utmärkande för denna industri, består i den starka hettan invid de för glasets smältning använda ugnarna, vilken förorsakar särskilt de med smältningen och glasets utdragning i skivor sysselsatta arbetarna stora obehag. Av yttrandena framgår, att i detta hän- seende vissa förbättringar inträtt vid de svenska hithörande företagen, men vad sålunda förekommit torde icke vara tillfyllest. Som ännu ett skäl för kon- ventionen har anförts möjligheten att som en följd av arbetstidsminskningen arbete kunde beredas en del av dem som blivit arbetslösa vid den maskinella driftens införande. Såsom framgår av uppgifterna i det föregående om det arbetarantal, som därvid kunde komma i fråga, är denna möjlighet för vårt lands vidkommande av ringa vikt i och för sig.

Mot konventionen har invänts, att berörda olägenheter för arbetarna av den maskinella driften uppvägs av den lättnad i arbetsprestationerna, som övergången från det tyngre manuelle förfarandet medfört. Emellertid torde den ständiga, spända uppmärksamhet, som kräves av åtskilliga i den maski- nella driften sysselsatta arbetare, i längden vara minst lika tröttande som det tidigare förekommande manuelle arbetet.

Det har vidare gjorts gällande, att lagstiftningsåtgärder i nu förevarande syfte icke borde avse allenast en enstaka industri med kontinuerlig drift. Här- emot må emellertid anmärkas, att i det hänseende, varom nu är fråga, före- finnes möjlighet att erhålla en internationell reglering, en omständighet som torde vara av synnerlig vikt vid frågans bedömande.

Särskilt mot anslutning till konventionen från svensk sida ha i yttrandena framhållits de ekonomiska konsekvenserna för den svenska fönsterglasindu- strien. Svenska arbetsgivareföreningen anför sålunda, att med den knappa vinstmarginal, varmed denna industri för närvarande arbetade, de genom den föreslagna arbetstidsminskningen ökade produktionskostnaderna skulle med- föra svårigheter att upprätthålla driften. Vidare har föreningen framhållit de svenska företagens därigenom försvagade ställning gentemot den utländska konkurrensen på området, särskilt den belgiska fönsterglasindustrien, vilken arbetade med betydligt lägre tillverkningskostnader. Vad sålunda anförts torde emellertid väsentligen gälla om ett isolerat genomförande av förslaget i Sverige men icke, därest konventionen ratificeras jämväl av de mera bety- dande fönsterglasproducerande länderna. Den ifrågavarande industriens svå- righeter i övrigt att anpassa sig efter de förändrade produktionsvillkoren synas i det anförda yttrandet hava betydligt överdrivits.

På grund av det anförda är jag beredd att föreslå sådana lagstiftningsåt-

gärder, som göra det möjligt för Sverige att ansluta sig till konventionen. Dock vill jag förorda, att en svensk ratifikation göres beroende av huruvida konventionen ratificeras av de mera betydande fönsterglasproducerande länderna, tillhörande internationella arbetsorganisationen, nämligen Belgien, Frankrike och Tjeckoslovakien. Med hänsyn härtill ämnar jag föreslå att den svenska lagstiftning, som blir nödvändig för konventionens förverkligande, icke skall träda i kraft förrän å dag, som Konungen bestämmer.

Det av socialstyrelsen utarbetade lagförslaget har med ledning av de däröver avgivna yttrandena undergått överarbetning inom socialdepartementet. Därvid ha, i anledning av vad arbetsrådet anfört, i förslaget införts mer utförliga tillämpningsbestämmelser, varjämte utarbetats särskilt förslag till lag angående ändring i 1 § lagen om arbetstidens begränsning. Jag övergår nu till en närmare redogörelse för departementsförslaget.

Förslagets detaljer.

Lag om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.

Rubriken.

Såsom framgår av det följande skall lagen å ena sidan icke äga tillämpning å allt inom automatiska fönsterglasbruk förekommande arbete men å andra sidan äga tillämpning även å arbete för framställning av glas, som skiljer sig från fönsterglas, dock endast i avseende å dimensionerna. Med hänsyn härtill kunde måhända erinringar göras mot rubriken i socialstyrelsens förslag. Då emellertid styrelsens förslag i denna del fyller kravet på en kort avfattning samt därtill kommer, att glas, som endast i fråga om dimensionerna skiljer sig från fönsterglas, icke inom vårt land torde automatiskt tillverkas annorstädes än inom s. k. fönsterglasbruk, har styrelsens förslag till rubrik i departementsförslaget synts kunna bibehållas oförändrat.

1 §.

Enligt 1 § socialstyrelsens förslag skall lagen äga tillämpning å sådant nödvändigtvis utan avbrott, jämväl under sön- och helgdagar fortgående arbete med regelbunden skiftindelning, som bedrives i fönsterglasbruk, vilka med tillhjälp av automatiska maskiner framställa fönsterglas eller annat glas med samma egenskaper, som skiljer sig från fönsterglas allenast i avseende å dimensionerna.

Styrelsens förslag ansluter sig härutinnan helt till artikel 1 i konventionen. I denna har icke, såsom svenska regeringen i sitt svar på internationella arbetsbyråns frågeformulär föreslog och såsom skett i 2 § lagen om arbetstidens begränsning, från arbetstidsregleringen undantagits personer i ledande ställning eller innehavare av förtroendeposter. Det har nämligen ansetts, att då konventionen begränsades till de arbetare inom fönsterglasindustrin, vilka sysselsattes med det nödvändigtvis kontinuerliga arbetet, konventionen borde omfatta samtliga dessa arbetare.

Då sistnämnda uppfattning icke torde sakna berättigande, har jag funnit mig kunna godtaga, att regleringen jämväl må omfatta personer i förmans- eller förtroendeställning i den mån dylika personers arbete är av den art, att det måste fortgå kontinuerligt och alltså även uppdelas på skift. Enligt 2 § lagen om arbetstidens begränsning är från tillämpningen av nämnda lag undantagen även medlem av arbetsgivarens familj. För fönsterglasindustriens del torde en sådan undantagsbestämmelse sakna praktisk betydelse. I fråga om lagens tillämpningsområde överensstämmer departementsförslaget sålunda med socialstyrelsens förslag; dock har det senare undergått viss redaktionell jämkning.

2 §.

I 3 § socialstyrelsens förslag stadgas, att beträffande arbete, som avses i den föreslagna lagen, skola, i den mån de icke strida mot densamma, bestämmelserna i lagen om arbetstidens begränsning i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

Såsom arbetsrådet erinrat torde det emellertid vara erforderligt att närmare angiva de bestämmelser i sistnämnda lag, vilka fortfarande skola gälla för nu ifrågakarande arbete. Därvid synes det lämpligt och i vissa fall nödvändigt att i den nya lagen införa berörda bestämmelser. 2 § samt 4—11 §§ departementsförslaget upptaga sålunda stadganden, vilka äga full eller huvudsaklig motsvarighet i lagen om arbetstidens begränsning. Till behandlingen av 4—11 §§ departementsförslaget återkommer jag senare och skall nu endast beröra 2 § jämte dess förebild i lagen om arbetstidens begränsning.

Enligt 3 § sistnämnda lag skall på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt därav beröres, arbetsrådet avgöra, huruvida visst arbete faller under lagen eller viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare. Är rättegång beroende av sådan fråga, skall denna, när part så äskar eller det eljest finnes nödigt, av domstolen hänskjutas till arbetsrådet, vars beslut måste avvaktas innan domstolen meddelar slutligt utslag. I annan fråga rörande lagens tillämpning har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

2 § departementsförslaget upptager motsvarande stadganden, dock med de uteslutningar som föranledas av att fråga ej kan uppkomma, huruvida viss arbetstagare är att enligt den föreslagna lagen räkna såsom arbetare, samt att bergmästare ej torde få med tillämpningen av lagen att skaffa.

3 §.

Socialstyrelsen har i 2 § föreslagit, att arbetsgivare icke må använda arbetare till arbete under längre sammanlagd tid än att arbetstiden, raster oräknade, för en tidrymd av högst fyra veckor motsvarar 42 timmar i veckan, samt att därvid skall iakttagas, att arbetet skall bedrivas med minst fyra skiftlag, att arbetsskiftet ej må räcka längre än 8 timmar och att vilotiden mellan två skift för samma skiftlag icke må understiga 16 timmar, dock att sist-

nämnda tidrymd, i den mån så finnes nödigt, må förkortas vid tiden för den periodiska växlingen av skiftlagens timplan.

I sak överensstämmer styrelsens förslag härutinnan helt med artikel 2 i konventionen.

Svenska regeringen anförde också i sitt svar på frågeformuläret, att arbetstiden borde begränsas till 42 timmar per vecka, beräknat för en period av fyra veckor, att antalet skift borde vara fyra och att arbetstiden för varje skift borde vara högst 8 timmar. Regeringen förordade dock, att vilotiden mellan skiften skulle vara minst 24 timmar. Konventionens reglering innebär, till skillnad från den av svenska regeringen föreslagna, möjligheter till olika variationer av skiftindelningen vid 42 timmars arbetsvecka. Då det icke torde finnas anledning förvägra den svenska industrien sådana möjligheter, t. ex. till att indela arbetet för varje skiftlag i första veckan sex, andra och tredje veckorna sju samt fjärde veckan åtta 6-timmarsskift, följer 3 § departementsförslaget socialstyrelsens förslag med endast några smärre redaktionella jämkningar.

4 §.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må enligt 6 § lagen om arbetstidens begränsning arbetare användas till övertidsarbete. Därom skall arbetsgivaren inom två dygn göra anmälan till arbetsrådet. Arbetet må icke fortsättas utöver denna tid, utan att tillstånd sökts hos arbetsrådet, som har att ofördröjligen meddela beslut angående sådan ansökan. Anmälan eller ansökan anses gjord, när den i betalt brev avlämnats till posten.

Enligt artikel 3 mom. 1 i konventionen är övertidsarbete tillåtet endast i den mån det är nödvändigt till undvikande av allvarlig rubbning av företagets normala drift, medan enligt 6 § lagen om arbetstidens begränsning övertidsarbete även är tillåtet vid överhängande fara för skada å liv, hälsa eller egendom. Att i en ifrågasatt svensk lag i ämnet utesluta möjligheten till övertidsarbete i sist angivna fall torde icke böra ifrågakomma. Departementsförslaget skiljer sig alltså härutinnan från konventionen, men denna skiljaktighet synes icke vara av beskaffenhet att utgöra hinder för konventionens ratificering. I övrigt har departementsförslaget avfattats i nära anslutning till artikel 3 mom. 1 i konventionen. I den mån därigenom s. k. nödfallsarbete skulle bli tillåtet i något vidare omfattning än enligt lagen om arbetstidens begränsning torde detta kunna motiveras med att konventionen och departementsförslaget, till skillnad från berörda lag, icke medgiva övertidsarbete i något annat fall.

5 §.

I 8 § lagen om arbetstidens begränsning stadgas skyldighet för arbetsgivare att i särskild journal eller på annat av arbetsrådet föreskrivet sätt göra anteckning om arbetares användande till övertidsarbete, varjämte föreskrives, att representant för arbetarna skall på anfordran erhålla del av journalen, att beslut av arbetsrådet om övertidsarbete skall biläggas journal eller annan an-

teckningshandling samt att sådan handling jämte bilagda beslut skall förvaras å arbetsstället under minst tre år.

Motsvarande bestämmelser hava upptagits under 5 § departementsförslaget, och torde detta därmed överensstämma med konventionens föreskrift i artikel 4 under c), att varje arbetsgivare bör i en liggare anteckna alla övertidstimmar. I konventionen stadgas emellertid tillika, att i liggaren även bör antecknas den för övertidstimmarna givna gottgörelsen. Sistnämnda stadgande torde dock närmast vara avsett för det i artikel 3 mom. 2 omförmälda fall, då den nationella lagstiftningen innehåller bestämmelser rörande gottgörelse för övertidstimmar. Enligt artikel 3 mom. 2 kan övertidsersättningen bestämmas även på annat sätt, nämligen genom kollektivavtal. Då detta torde vara för svenska förhållanden lämpligast och därför inga bestämmelser om övertidsersättning upptagits i departementsförslaget, har i detta icke heller införts stadgande rörande anteckning om ersättning för övertidsarbete.

6 §.

9 § lagen om arbetstidens begränsning innehåller bestämmelser rörande arbetsrådet och dess behandling av ärenden, som ankomma på rådets prövning.

Då ärenden enligt den nu föreslagna lagen torde böra av arbetsrådet prövas i samma ordning som motsvarande ärenden enligt lagen om arbetstidens begränsning, har i 6 § departementsförslaget stadgats, att rörande arbetsrådets behandling av ärenden enligt den föreslagna lagen skola i tillämpliga delar gälla bestämmelserna i 9 § lagen om arbetstidens begränsning. Härav torde bland annat följa, att beslut, som enligt 4 § departementsförslaget ankommer på arbetsrådet, i brådskande fall må, på sätt stadgas i 9 § 8 mom. lagen om arbetstidens begränsning, meddelas av rådets ordförande, dennes ställföreträdare eller annan av rådets opartiska ledamöter, i vilket fall rådet vid första därefter följande sammanträde skall pröva, huruvida beslutet skall äga bestånd.

7 §.

Tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetstidens begränsning utövas jämlikt 11 § 1 mom. nämnda lag av yrkesinspektionens befattningshavare enligt stadgandena rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd. I 11 § 2 mom. lagen om arbetstidens begränsning föreskrives, att bland annat inom industriell anläggning, där i regel minst tio arbetare användas, skola å lämplig plats finnas anslagna ej mindre sistnämnda lag än även arbetstidsschema, angivande när arbetet börjar och slutar eller, där arbetet bedrives med skiftindelning, när arbetet börjar och slutar för varje skiftlag, ävensom såvitt möjligt början och slutet för varje rast i arbetet.

Motsvarande bestämmelser hava införts i 7 § departementsförslaget, därvid emellertid hänsyn tagits till att förslaget endast avser skiftarbete och att i detta ordnade raster sällan torde kunna inläggas. Förslaget överensstämmer, vad 2 mom. beträffar, med konventionsbestämmelsen i artikel 4 under a), att arbetsgivare bör medelst tydliga anslag tillkännagiva de tider, då arbetet för

varje skiftlag börjar och slutar. I konventionen stadgas tillika i artikel 4 under b), att arbetsgivaren icke, sedan timplanen tillkännagivits, bör förändra densamma utom på sådant sätt och med sådant meddelande, som vederbörande myndighet godkänt. Då emellertid någon provningsrätt rörande timplanens lämplighet icke förefinnes för vederbörande myndighet första gången timplan enligt konventionen fastställs, torde det knappast finnas anledning stadga dylik provningsrätt beträffande en förändrad timplan, som, därest den från början bestämts, utan vidare skulle blivit gällande. Med hänsyn härtill har någon motsvarighet till nu berörda konventionsstadgande icke upptagits i departementsförslaget. Att icke desto mindre arbetsgivare är skyldig att, innan ändrad timplan träder i tillämpning, anslå densamma på föreskrivet sätt, lärers utan vidare följa av 2 mom. departementsförslaget. Den avvikelse från en av konventionsförslagets mindre betydande tillämpningsföreskrifter, som sålunda föreslås, torde icke böra hindra konventionens ratificering.

8—10 §§.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot stadgande i lagen om arbetstidens begränsning eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av denna, skall han enligt 12 § sagda lag, jämförd med 1 § särskilda böteslagen den 24 september 1931, straffas med dagsböter. Är arbetaren under 18 år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen enligt 12 § lagen om arbetstidens begränsning förfallen till böter från och med 5 till och med 50 kronor. Upprepad förseelse förskyller, oberoende av pågående åtal, särskilt straff för varje gång stämning utfärdats och delgivits.

Enligt 13 § sistnämnda lag, jämförd med 1 § särskilda böteslagen, skall arbetsgivare, som försummar att till arbetsrådet göra anmälan om övertidsarbete enligt 6 § eller att iakttaga bestämmelserna rörande anteckning om övertidsarbete eller rörande arbetstidsschema, straffas med dagsböter. Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning om övertidsarbete, är straffet dagsböter ej under fem.

Förseelse mot lagen om arbetstidens begränsning åtalas enligt 14 § vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol. Ådömda böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Bestämmelserna i 8—10 §§ departementsförslaget hava avfattats helt i överensstämmelse med nämnda stadganden.

11 §.

I denna paragraf i departementsförslaget har, liksom i 16 § lagen om arbetstidens begränsning, erinrats därom, att ytterligare begränsning, som i lag eller författning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall lända till efterrättelse.

Lagens ikraftträdande.

Enär, såsom jag i den allmänna motiveringen anfört, en svensk ratifikation bör göras beroende av om konventionen godkännes av Belgien, Frankrike och

Tjeckoslovakien, torde åt Konungen lämpligen böra överlätas att bestämma den närmare tidpunkten för lagens ikraftträdande. Stadgande härom har upptagits i departementsförslaget.

Ändring av 1 § lagen om arbetstidens begränsning.

Lagen om arbetstidens begränsning äger enligt 1 § första stycket tillämpning å, bland annat, varje industriell rörelse, vari till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket enligt andra stycket är undantaget från lagens tillämpning. Då arbete, som avses i det nyss behandlade förslaget till lag om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk, icke återfinnes bland de i andra stycket uppräknade undantagen, är följaktligen lagen om arbetstidens begränsning för närvarande tillämplig å sådant arbete. Såsom arbetsrådet yttrat torde därför, därest sagda förslag antages, i nyssnämnda lag böra erinras, att arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk delvis regleras genom särskild lag. Detta synes lämpligast ske genom ett tillägg till de i 1 § andra stycket uppräknade undantagen. Ehuru de arbetare, som inom ett fönsterglasbruk användas till kontinuerligt arbete, erhålla sin arbetstid reglerad genom särskild lag, torde de fortfarande böra medräknas vid bestämmandet av huruvida lagen om arbetstidens begränsning skall äga tillämpning å övrigt inom bruket förekommande arbete.

Bestämmelsen om lagändringens ikraftträdande bör överensstämja med motsvarande stadgande i den föreslagna lagen angående arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.

Departementsförslaget är avfattat i enlighet med vad jag sålunda anför.

Departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över de inom socialdepartementet utarbetade förslagen till *lag om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk* och *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning* av den lydelse bilaga (Bilaga A)¹ till detta protokoll utvisar måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Bertil Wirseen.

¹) Denna bilaga har här uteslutits. Bilagan är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen utom såtillvida, att förslaget till lag om arbetstiden vid automatisk tillverkning av fönsterglas m. m. i bilagan har rubriken: »Förslag till Lag om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk», samt att enligt förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om arbetstidens begränsning från lagens tillämpning undantages under m) arbete, som omförmäles i lagen om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.

Bilaga B.

Översättning.

Förslag till konvention (nr 43) angående arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.¹⁾

Artikel 1.

1. Denna konvention äger tillämpning å personer, som i varandra avlössande skift arbeta med nödvändigtvis kontinuerliga förrättningar i fönsterglasbruk, vilka med tillhjälp av automatiska maskiner framställa fönsterglas eller annat glas med samma egenskaper och skiljande sig från fönsterglaset allenast i avseende å tjocklek och övriga dimensioner.

2. Såsom nödvändigtvis kontinuerlig är att anse varje förrättning, som med hänsyn till den automatiska och kontinuerliga tillförseln av smält glas och maskinernas gång nödvändigtvis måste utföras utan avbrott vid någon tid på dagen eller natten eller i veckan.

Artikel 2.

1. De personer, å vilka denna konvention äger tillämpning, skola sysselsättas enligt ett system, som innebär användande av minst fyra skiftlag.

2. Dessa personers arbetstid må icke i medeltal överskrida fyrtyotvå timmar i veckan.

3. Nämda medeltal skall beräknas med hänsyn till en tidrymd, som icke överskrider fyra veckor.

4. Varaktigheten av ett arbetsskift får icke överskrida åtta timmar.

5. Varaktigheten av vilotiden mellan två skift för samma skiftlag må icke understiga sexton timmar; denna tidslängd må dock, där så är nödigt, förkortas vid tiden för den periodiska växlingen av skiftlagens timplan.

Artikel 3.

1. De i artikel 2 momenten 2, 3 och 4 föreskrivna begränsningarna kunna överskridas och den i moment 5 stadgade viloperioden kan förkortas, men endast i den mån så är nödvändigt till undvikande av allvarlig rubbning av företagets normala drift:

a) i fall av inträffad eller hotande olyckshändelse, i fall trängande arbete måste utföras å maskiner eller andra driftsinrättningar eller i fall av »force majeure»,

b) för att möta oförutsedd frånvaro av en eller flera medlemmar av ett skiftlag.

2. Lämplig gottgörelse för de övertidstimmar, som utgjorts jämlikt denna artikel, skall givas på sätt, som bestämmes av den nationella lagstiftningen eller genom avtal mellan vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer.

Artikel 4.

För att underlätta en effektiv tillämpning av denna konvention bör varje arbetsgivare:

a) medelst anslag, anbragta på i ögonen fallande sätt i anläggningen eller på andra lämpliga ställen, eller på annat, av vederbörande myn-

¹⁾ Ingressen här utesluten.

dighet godkänt sätt tillkännagiva de tider, då arbetet för varje skiftlag börjar och slutar;

b) sedan timplanen tillkännagivits ej förändra den utom på sådant sätt och med sådant meddelande, som vederbörande myndighet godkänt;

c) på sätt, vederbörande myndighet godkänt, i en liggare anteckna alla övertidstimmar, som utgjorts enligt artikel 3, ävensom den därför givna gottgörelsen.

Artikel 5.

De officiella ratifikationerna av denna konvention skola delgivas nationernas förbunds generalsekreterare och registreras av honom.

Artikel 6.

1. Denna konvention är bindande allenast för de medlemmar av internationella arbetsorganisationen, vilkas ratifikationer registrerats av generalsekreteraren.

2. Den träder i kraft tolv månader efter det två medlemmars ratifikationer registrerats av generalsekreteraren.

3. Därefter träder denna konvention i kraft för varje medlem tolv månader från den dag, då dess ratifikation registrerats.

Artikel 7.

Så snart ratifikationerna för två medlemmar av internationella arbetsorganisationen registrerats hos sekretariatet, skall nationernas förbunds generalsekreterare därom notificera alla medlemmarna av internationella arbetsorganisationen. Han skall likaledes notificera dem registreringen av ratifikationer, som senare delgivits honom av andra medlemmar av organisationen.

Artikel 8.

1. Varje medlem, som ratificerat denna konvention, kan, sedan tio år förflutit från den tidpunkt, då konventionen först trädde i kraft, uppsäga densamma genom en skrivelse, som delgives nationernas förbunds generalsekreterare och av honom registreras. Uppsägningen träder icke i kraft förrän ett år efter det den registrerats hos sekretariatet.

2. Varje medlem, som ratificerat denna konvention och icke inom ett år efter utgången av den i föregående stycke nämnda tioårsperioden gör bruk av den i denna artikel stadgade uppsägningsrätten, skall vara bunden för en ny period av tio år och kan därefter, med iakttagande av de i denna artikel föreskrivna villkoren, uppsäga konventionen vid utgången av varje tioårsperiod.

Artikel 9.

Vid utgången av varje tidrymd av tio år, räknat från denna konventions ikraftträdande, skall internationella arbetsbyråns styrelse förelägga generalkonferensen en redogörelse för tillämpningen av denna konvention och taga under övervägande, huruvida det finnes anledning att på konferensens dagordning uppföra frågan om dess revision helt eller delvis.

Artikel 10.

1. I fall konferensen skulle antaga en ny konvention, innebärande revision helt eller delvis av förevarande konvention, och den nya konventionen icke föreskriver annat,

a) skall en medlems ratifikation av den nya, reviderade konventionen,

för såvitt denna trätt i kraft, medföra omedelbar uppsägning av förevarande konvention, oberoende av vad i artikel 8 här ovan stadgas;

b) skall från den dag, då den nya, reviderade konventionen träder i kraft, förevarande konvention icke längre kunna ratificeras av medlemmarna.

2. Förevarande konvention skall likväl förbliva gällande till form och innehåll för de medlemmar, som ratificerat densamma och icke ratificera den nya, reviderade konventionen.

Artikel 11.

De franska och engelska texterna till denna konvention skola båda äga vitsord.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
14 februari 1936.*

Närvarande:

justitierådet APPELBERG,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GEIJER,
ALSÉN.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 31 januari 1936, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk och lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av hovrättsassessorn Enar Eckerberg.

Lagrådet yttrade:

Genom den föreslagna lagstiftningen skulle den i arbetstidslagen angivna längden av arbetstiden komma att för arbete av ifrågavarande art avsevärt nedsättas, varjämte vissa möjligheter till en friare tillämpning som arbetstidslagen ger skulle bliva uteslutna. Lagrådet, som anser sig icke böra ingå på frågan huruvida förhållandena inom förevarande industriområde göra en dylik särskild lagstiftning påkallad, lämnar förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 21 februari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG,
EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för utrikes- och justitiedepartementen anmäler t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Undén, lagrådets den 14 februari 1936 avgivna utlåtande över de den 31 januari 1936 till lagrådet remitterade förslagen till *lag om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk* och *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning* samt anför:

Lagrådet har lämnat förslagen utan anmärkning. Emellertid torde viss jämkning av rubriken i förslaget till lag om arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk böra vidtagas.

Sistnämnda förslag torde, om det genomföres, möjliggöra för Sverige att ratificera det å internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 antagna förslaget till konvention i ämnet. Då ikraftträdande av konventionen för Sveriges del bör, såsom jag tidigare framhållit, göras beroende av dess ikraftträdande jämväl i Belgien, Frankrike och Tjeckoslovakien, förordar jag ratifikation under sådant förbehåll att konventionen icke blir gällande i Sverige tidigare än i nämnda tre länder.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, förelägga riksdagen till antagande förslag till lag om arbetstiden vid automatisk tillverkning av fönsterglas m. m. och lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning,

dels ock inhämta riksdagens yttrande över förslaget till konvention angående arbetstiden i automatiska fönsterglasbruk.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Ekblom.